

(англійський державний діяч, письменник XIX ст.); Мадонна (співачка); Д. Хендрікс (музикант); Б. Клінтон (екс-президент); У. Шекспір; О. Уайльд; Р. Бредбері (письменник-фантаст); Ч. Чаплін. Перелік визначних прізвищ західного світу безумовно свідчить про різну спрямованість уяв та інтересів студентів. У процесі аналізу результатів анкетування ми зробили висновок, що світоглядні орієнтири багатьох студентів ще не сформовані, вони знаходяться у пошуку зразків для наслідування.

Таким чином, під час вивчення мотиваційної сфери студентів щодо читання текстів лінгвокраїнознавчої тематики ми дійшли висновку про необхідність цілеспрямованого формування ціннісних інтересів, мотивів та ідеалів, прилучання студентської молоді до загальнолюдських культурних цінностей. Викладач досягне значного успіху, якщо зуміє викликати інтерес до предмета, організувати творчу діяльність студентів, змістовне спілкування та комунікативну взаємодію з ними. Пошук шляхів вирішення зазначеної проблеми може бути темою окремого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кремень В.Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи // Трибуна. – № 5–6. – 2001. – С. 5–7.
2. Рубинштейн С.Л. Задачи и мотивы деятельности // Основы общей психологии. – М.: Педагогика, 1989. – Т. II. – С. 43.

УДК 37.015.6:811.111

О. В. Мазур

ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

За період свого існування людство винайшло безліч способів комунікації, кожен з яких пов'язаний з певною сферою життєдіяльності. Причому деякі комунікативні аспекти, такі, як наукова комунікація, можуть бути засвоєні лише у процесі цілеспрямованого навчання.

Це науково-практичне завдання відобразилося у сучасній лінгвістиці через вирішення проблеми когнітивно-прагматичного аспекту наукових текстів. Різні її аспекти висвітлені у роботах І. Арнольд та Е. Бенвеніста (лексико-семантичне поле тексту), Л. Зільберман (читання наукового тексту), І. Колегаєвої (текст як одиниця наукової комунікації), Т. Радзівської та О. Селіванової (лінгвістична комунікація), О. Троянської (навчання читанню наукових текстів). Попередні дослідники наголошують, що успіх навчально-пізнавальної діяльності при роботі з фаховим текстом залежатиме від вдалої реалізації завдання керування процесом засвоєння інформації стилістично маркованого тексту іноземною мовою.

Дане дослідження присвячене питанню виокремлення з загальної методики роботи з науковим фаховим текстом базового підходу та окремих методів опрацювання економічного тексту, що дозволило б реципієнтам швидко та у повному обсязі усвідомлювати його інформацію, а викладачеві-практику активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів. Таке завдання можливо вирішити шляхом опису лексичних, синтаксичних, структурно-семантичних особливостей економічного тексту, що мають безпосереднє відношення до удосконалення когнітивного процесу при роботі з іншомовним фаховим текстом; через розкриття методів оптимізації прагматичного аналізу економічного тексту.

Тому автор вважає за доречне звернутися до лексико-синтаксичного аспекту лінгвістики тексту, що дасть можливість виокремити низку фреймів інтерпретації текстів наукового стилю взагалі та економічних текстів зокрема.

Текст у своїй письмовій або усній реалізації займає велике місце у навчанні іноземна мови. Тому сприйняття тексту в його нерозчленованій цілісності вимагає починати мовний аналіз не з окремих елементів мови, а з цілого тексту. Це зауваження стосується і навчально-пізнавальної діяльності при роботі з економічним текстом, тому що вихідним пунктом аналізу є саме економічний текст як єдине структурно-змістовне ціле.

Як стверджується у концепції Л. Виготського – К. Леонтєва, у психологічній структурі діяльності вирізняють два плани: змістовний (ціль, результат на яку направлена діяльність – розуміння, яке визначає як кількість інформації, що вилучається з тексту, так і характер її переробки) та процесуальний (елементи процесу діяльності дія реалізуючих її психофізіологічних функцій: зорове сприйняття та змістовний аналіз інформації) [2: 25]. Ціллю читання фахової літератури (змістовний план) може бути як загальне охоплення змісту, що має місце при пошуковому й ознайомлювальному читанні, так і глибинне усвідомлення його імпліцитних елементів на рівні підтексту при вивчаючому читанні.

На думку Л. Зільберман, на перший план виступає дедуктивна сторона підходу до матеріалу (характер переробки інформації), що читається, коли учні йдуть не від окремих компонентів тексту як єдиного цілого, а від тексту в цілому до виділення в ньому “*визначених елементів*” (змістовний аналіз інформації), що дають можливість швидко витягти часткову наукову інформацію, дозволяють орієнтуватися в даному тексті з потрібним ступенем повноти з метою визначення його цінності для даного конкретного читача в даних конкретних обставинах [3: 16]. Це твердження збігається з точкою зору А. Соколова про те, що провідним процесом у змістовному сприйнятті тексту є виокремлення змістовних “*опорних пунктів*” (процесуальна сторона), встановлення зв’язку між ними та їхньої ієрархії, що перетворюють розгорнуте мовленнєве викладення у скорочену та типізовану схему особистого змістовного коду [6: 10] (змістовна сторона структури читацької діяльності).

О. Селіванова пропонує термін “*фрейм інтерпретації*”, як модель, що активується у свідомості адресата та зіставляється з матеріалом, що повідомляється [5: 334] (змістовно-процесуальна діяльність).

Робота над текстом у такому випадку має починатися з загальної структурно-змістовної оболонки тексту на підставі визначених ознак-орієнтирів, що розробляються лінгвістикою тексту як на лексичному, так і на синтаксичному рівнях.

Як відомо, процес читання підпадає під вплив мотивації та лексики тексту в її контекстуальній детермінації або мовленнєвої важкості тексту, а також синтаксичної структури тексту. Тому реалізація лексико-синтаксичного підходу при роботі з англійськими економічними текстами допоможе полегшити труднощі когнітивного процесу та активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів.

Лексичний рівень.

Що стосується лексичної сторони текстової організації, то ми дотримуємося думки О. Троянської, що, оскільки об’єктом наукового дослідження може бути практично все, то іноді створюється неправильне уявлення, що лексика настільки сильно варіюється від науки до науки й у рамках однієї науки від твору до твору, що єдиний засіб оволодіння нею – читання кожним учнем тексту з його вузької спеціальності. Однак дослідження лексики наукового стилю показує, що понад 60% у ній складає загальнонаукова лексика і книжкова лексика загальнонаукового використання, причому обидва ці шари лексики регулярно зустрічаються практично у всіх науках [7: 279].

Слід також пам’ятати і про наявність у будь-якому тексті шарів синсемантичної (неповнозначної, службової) та автосемантичної (повнозначної, такої, що має лексичне значення) лексики [4: 36–47]. Причому фреймами можуть бути як синсемантичні слова, використані при певних дистрибутивних умовах або у незвичному мовному оточенні, так і автосемантична лексика, особливо ті її елементи, що можна віднести до ключових слів. Звернімо увагу на той факт, що наявність ключових слів є експліцитною ознакою тематичної цілісності – когерентності – тексту (невипадково в деяких спеціальних журналах

англійською мовою іноді наводиться перелік частотних слів-термінів для полегшення переглядового читання з метою установити тему, підтему і субпідтему даного тексту).

Ключові слова економічного тексту значною мірою обумовлені його комунікативно-функціональною й прагматичною концепцією [5: 50] та здебільшого складаються з термінології загальнонаукового та вузькоспеціального, економічного, змісту та, значно рідше, зі стилістично маркованої лексики відмінних від наукового функціональних стилів.

Для зняття труднощів розуміння економічного тексту через виокремлення лексичних фреймів, доречно було б проводити зі студентами тренінги з “лексичного членування” завершеного мікротексту економічного спрямування з подальшим акцентуванням уваги на фреймах інтерпретації даного тексту. Наприклад, проаналізувавши за згаданою схемою текст:

Because of(CC) the(CC) diverse structures(AC1), management(AC2) attitudes and(CC) behaviors encountered in(CC) international(AC1) business(AC1), there(CC) is(CC) considerable latitude(AC1) in(CC) *methods(AC1) of(CC) doing business(AC1)* (KCT). No matter how thoroughly prepared a(CC¹) marketer(AC2) may be(CC) when(CC) approaching a(CC) foreign market(AC2), there(CC) is(CC) a(CC) certain amount(AC1) of(CC) cultural shock(KCP) when(CC) the(CC) uninitiated trader(AC2) encounters actual business situations(AC1). In(CC) business transactions(AC2) the(CC¹) international(AC1) marketer(AC2) becomes aware of(CC) the(CC) differences(KCT) in(CC) contact(AC1) level, communications(AC1) (AC2) emphasis(AC1), tempo(AC1), and(CC) formality of(CC) foreign businesses(AC1). Ethical standards(AC1) (KCP) are(CC) likely to(CC) differ, as(CC) will the(CC) negotiation(AC2) emphasis(AC1) (KCP). In(CC) most countries, the(CC) foreign trader(AC2) is(CC) also likely to(CC) encounter a(CC) fairly high degree(AC1) of(CC) government(AC1) involvement(AC1) (KCP) [8: 118], можливо використати наступні види діяльності:

1. Виокремлення синсемантичної лексики (CC) – артиклів (0, a, the), прийменників (in, of), локально-темпоральних прислівників (there), займенників і т. п. лексем [4: 37].

2. Звернення уваги студентів на дистрибутивні умови (CC¹) їх використання або мовленнєве оточення у когнітивному контексті сприйняття – опозиція “a marketer – the international marketer” у 2 елементі несе додаткове змістовне навантаження “той самий, раніше згадуваний”.

3. Виокремлення автосемантичної лексики (AC), розділивши її на загальнонаукову (AC1) та суто економічну (AC2) термінологію. Звернення уваги студентів на можливі розбіжності значення лексем у текстах різних функціональних стилів – “communications” (“зв’язок” – нейтральний стиль “зв’язок, доставка” – науковий стиль).

4. Знаходження ключових слів (KC) на текстовому рівні (KCT) – “methods of doing business”, “differencies” та рівні речення (KCP) “cultural shock”, “ethical standards”.

Синтаксичний рівень.

Синтаксичний рівень найбільш повно представлений типами текстуальних зв’язків і засобами їхнього вираження, які співвідносяться між собою як зміст і форма. Для адекватного розуміння тексту необхідне виділення в ньому залежних і незалежних сегментів. “Ареал залежних пропозицій, – говориться в роботі зазначених авторів, – складається зі структурних типів речень, що характеризуються наявністю в них показників секвентности (союзів і союзних словосполучень), субститутів, антецеденти яких знаходяться в сусідніх реченнях, вказівних і присвійних займенників, що мають референт у попередніх реченнях, відносних іменних форм і усічених структур, розуміння яких можливо тільки на основі сусідніх речень” [5: 205].

Отже, питання про змістовну самостійність частин тексту прямо пов’язане з проблемою понадфразових зв’язків. Повна відсутність понадфразових зв’язків робить речення автосемантичним, самостійним у змістовному відношенні, у той час як наявність великої кількості таких зв’язків, особливо займенникових, приводить до його змістовної несамостійності, залежності від попереднього чи наступного елемента тексту.

Типи текстоутворюючих зв’язків.

Як відомо, структурно-змістовна цілісність тексту, зв'язок між його компонентами, створюється в результаті системи первинних і вторинних засобів номінації предмета мови, про який в кожній наступній ланці зв'язного тексту повідомляється щось нове. Система вторинних засобів номінації забезпечує послідовність ланок оповідання, єдину картину описуваних предметів, явищ і зв'язків між ними. З цього погляду О. Вінарська розділяє текстоутворювальні засоби на дві групи:

1. Формально виражені, або елементи тексту, що визначають логіко-змістовні “вузли”, відбивають “повороти думки” автора, наприклад, причинно-наслідкові, часові, заперечувальні й інші зв'язки, що виражаються відповідними службовими словами (сполучниками, сполучниковими словами і прислівниками), сукупність яких складає логіко-синтаксичну сітку, логічний каркас тексту.

Такі текстоутворювальні зв'язки часто збігаються із синтаксичними зв'язками в реченні, позначаючи сурядні й підрядні відносини між його частинами. Аналіз таких засобів, звичайно не викликає особливих утруднень, але ними не слід знехатити в процесі навчання.

2. Текстуальні зв'язки, що вказують на чергування засобів первинної і вторинної номінації і дозволяють ідентифікувати предмет мови й установити послідовність етапів подання інформації про нього [1: 38].

Пошуки первинної номінації, антецедента – складна і захоплююча справа, якій необхідно навчати в процесі роботи над науковим текстом. До цього “полювання”, власне кажучи, і зводиться змістовний аналіз тексту в методичному плані [3: 122].

Двояка спрямованість зв'язку між компонентами понадфразових єдностей (ретроспективна синсемантика – зв'язок з попередніми ПФЄ та перспективна синсемантика – зв'язок з наступними ПФЄ) і створює змістовну цілісність тексту.

Для полегшення когнітивного процесу при роботі студентів над синтаксичною будовою економічних текстів, можна запропонувати наступні види вправ (приклад див. вище):

1. Знаходження заголовку до тексту (за ключовим словом – КСТ).
2. Розподіл тексту на абзаци (за ключовими словами – КСР), що на змістовному рівні збігаються з ПФЄ.
3. Складання логіко-синтаксичної схеми тексту (за заголовком, службовими словами та ключовими словами).

Methods of Doing Business

Diverse (1), (2), (3) of international business → latitude in methods of doing business:

Cultural shock ← differences in (1), (2), (3) .

Government involvement.

Наведений приклад типізованого синтаксичного аналізу тексту надасть студентам можливість глибше зрозуміти логіко-семантичні текстові зв'язки як на експліцитному, так і на імпліцитному рівнях.

Таким чином, при виявленні синтаксичної структури тексту у різних формальних розпізнавальних ознаках, що якби лежать на поверхні тексту, виокремлюється його зміст.

Робота над текстом, що являє собою діалектичну єдність синтаксичних і змістовних деталей і відповідного їх комплексу – цілого тексту, повинна включати операції як індуктивного, так і дедуктивного типу, які, доповнюючи одна одну, створять оптимальні умови для розкриття змісту того, що читається. У кожному окремому випадку може переважати індукція або дедукція – залежно від характеру тексту і від мети читання і типу читання (ознайомлювальне, пошукове або читання з повним охопленням змісту).

О. Вінарська пропонує на підставі даних лінгвістики тексту, що є в даний час й будуть отримані в результаті подальшого розвитку цієї галузі лінгвістичної науки, скласти свого роду задачник з розвитку навичок виокремлення текстової інформації [1: 38].

Такі задачі передбачали б операції з текстом на трансформаційному рівні – різного роду цілеспрямовані перетворення тексту. Вони дали б можливість домогтися, не вдаючись до перекладу, чіткого, детального і диференційованого (з погляду розподілу на основну і

додаткову інформацію) розуміння змісту того, що читається і надійної перевірки такого розуміння.

Взагалі, на підставі дослідження шляхів оптимізації прагматичного аналізу економічних текстів дає можливість зробити наступні висновки: 1) опрацювання фахових економічних текстів потребує не двобічний, лексико-синтаксичний, підхід; 2) такий підхід дасть змогу поглибити когнітивний процес шляхом прискорення усвідомлення студентами інформації, що міститься у тексті через фрейми сприйняття; 3) подібний метод роботи з економічними текстами дозволить активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів економічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови; 4) перспективним для подальшого дослідження питання лексико-синтаксичного підходу до англомовних економічних текстів є когнітивний аспект їх лінгвістичного та формального структурування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Винарская Е.Н. Выразительные средства текста (на материале русской поэзии). – М.: Высшая школа, 1989. – 136 с.
2. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1956. – 519 с.
3. Зильберман Л.И. Лингвистика текста и обучение чтению английской научной литературы. – М.: Наука, 1988. – 180 с.
4. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: Учебник для студентов филологических специальностей. – 3-е изд., испр. – Одесса: Латстар, 2002. – 292 с.
5. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации: Монографическое учебное пособие. – К.: – ЦУЛ, “Фитосоцицентр”, 2002. – 336 с.
6. Соколов А.М. Кодифікація при читанні. – К.: Освіта, 1997. – С. 10.
7. Торьянская Е.С. Лингвостилистические основы отбора учебных текстов для обучения чтению научной литературы // Функциональные стили и преподавание иностранных языков. – М., 1982. – 287 с.
8. Cateora Ph. R. International Marketing. – University of Colorado: Irwin McGraw – Hill, 1996. – P. 118.

УДК 378.14

Н. Т. Малєєва, О. В. Баранова, Ю. В. Канюка

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА БІОХІМІЧНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ

Розробка нових концептуальних підходів навчання у вищій школі є головною проблемою нашої сучасності, якій приділяється велика увага як на міжнародному рівні [1–3], так і в Україні [4].

Зважаючи на те, що удосконалення роботи вищої школи на сучасному етапі йде по лінії інтенсифікації навчання, пошуку внутрішніх резервів економії часу, оскільки екстенсивні фактори – збільшення термінів навчання, завантаження студентів у відведені календарні терміни і т. ін. вже вичерпали себе, і, спираючись на досвід вчених, що займаються вирішенням цих питань [5–7], то в даному дослідженні була поставлена конкретна ціль: планування біохімічної освіти в університеті.

Вирішення цієї проблеми також нерозривно пов'язано зі створенням державного освітнього стандарту вищої професійної освіти, який розробляється в Україні. І якщо в розробці такого стандарту для спеціальностей “Хімія” і “Біологія” існує відносна визначеність, то спеціальність “Біохімія” зтикається з великою кількістю специфічних проблем. Як правило, університетська спеціальність “Біохімія” належить до напряму “Біологія”. Однак, бувають і виключення. Так, у Донецькому національному університеті протягом майже сорока років випускників-біохіміків готують на хімічному факультеті. Це зумовлено тим, що в ХХ сторіччі біологічні науки збагатилися видатними досягненнями, що